NATUR VÅRDS VERKET

Skyddade områden

enligt Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Ny reviderad utgåva, april 2008

FAKTA • 8323 • APRIL 2008

Skyddade områden enligt Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Förord

Naturvårdsverkets faktablad innehåller lättillgänglig information om en verksamhet, process, sakfråga eller metod. Detta faktablad informerar om vad som avses med och vad som övergripande gäller för skyddade områden enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, här kallad vattenförvaltningsförordningen (VFF).

EU:s medlemsländer har enats om att skapa en likartad förvaltning av sina vatten genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, det så kallade ramdirektivet för vatten (RDV). Sverige har genomfört direktivet i svensk rätt bl.a. genom VFF. I förordningen finns särskilda regler för skyddade områden. Begreppet ”skyddade områden” används också i miljöbalken men har då annan innebörd.

Faktabladet riktar sig främst till vattenmyndigheterna och till länsstyrelserna. Dessutom finns flera föreskrifter, allmänna råd och handböcker från Naturvårdsverket och SGU som reglerar och ger ytterligare vägledning om tillämpningen av VFF bl.a. om skyddade områden.

Det här faktabladet kan laddas ner som pdf, köpas i Naturvårdsverkets bokhandel eller lånas i vårt bibliotek, se vidare på www.naturvardsverket.se.

Ändring i texten har skett på sidan 4 och sidan 10 (2 april 2008).
Ändring av text är markerad med genomstruken text.

About this fact sheet

The Swedish Environmental Protection Agency´s Fact Sheets contain short information about various issues. The purpose of this Fact Sheet is to give information to Water Authorities, County Administrative Boards and others about protected areas according to EU Water Framework Directive 2000/60/EC. The directive is implemented in Sweden in Ordinance (2004:660) on Water Administration of Water Quality.

Innehåll

Förord 1
About this fact sheet 1
Innehåll 2
Skyddade områden enligt VFF 3
Begreppet skyddade områden enligt VFF. 3
Dricksvattenförekomster 5
Områden med ekonomiskt betydelsefulla arter 7
Rekreationsvatten 8
Områden som är känsliga för näringsämnen 8
Skyddsområden för livsmiljöer eller arter 10
Register över skyddade områden 11
Miljökvalitetsnormer för skyddade områden 13
Övervakning av skyddade områden 14
Kompletterande övervakning av skyddade områden 15
Skyddade områden i förvaltningsplanen 16
Åtgärdsprogram 17
Sekretessfrågor 18

Skyddade områden enligt VFF

Huvudskälet till att vissa områden pekas ut som skyddade områden i vattenförvaltningsförordningen (VFF) är att de är särskilt skyddsvärda och att skyddsarbetet för dessa områden därför behöver samordnas. Vattenmyndigheterna ska se till att Sverige, för dessa områden, uppfyller kraven som finns angivna i VFF och andra svenska författningar som genomför relevanta EG-direktiv bland annat RDV och nitratdirektivet enligt nedan.

Begreppet skyddade områden enligt VFF.

Begreppet *skyddade områden* förekommer på flera olika ställen i VFF:

Definitioner (1 kap. 3 § VFF)
I denna förordning avses med
…
skyddade områden: områden som har fastställts för skydd enligt bestämmelser grundade på den gemenskapslagstiftning som avses i bilaga IV i direktiv 2000/60/EG
…
Register (3 kap. 2 § första stycket VFF)
Varje vattenmyndighet skall se till att det för vattendistriktet finns ett register över skyddade områden i enlighet med artikel 6 i direktiv 2000/60/EG

Miljökvalitetsnormer (4 kap. 1 resp. 6 §§ VFF)
Varje vattenmyndighet skall fastställa kvalitetskrav för ytvattenförekomster, grundvattenförekomster och skyddade områden i vattendistriktet

Kvalitetskraven för skyddade områden skall fastställas så att alla normer och mål uppfylls senast den 22 december 2015, om inte annat följer av den lagstiftning enligt vilken de skyddade områdena har fastställts

Enligt VFF:s definition är skyddade områden sådana områden som finns angivna i bestämmelser grundade på den gemenskapslagstiftning som anges i bilaga IV i ramdirektivet för vatten. Följande områden räknas upp i bilagan:

Bilaga IV i ramdirektivet för vatten
…
i. Områden som enligt artikel 7 fastställts för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten.
ii. Områden som har fastställts för skydd av ekonomiskt betydelsefulla vattenlevande djur- eller växtarter. [fiskvattendirektivet (78/659/EEG) och skaldjursdirektivet (79/923/EEG)].
iii. Vattenförekomster som fastställts som rekreationsvatten, inklusive områden som fastställts som badvatten enligt direktiv 76/160/EEG [badvattendirektivet, som den 24 mars 2008 kommer att ersättas av direktiv 2006/7/EG[1]].
iv. Områden som är känsliga för näringsämnen, inklusive områden som fastställts som sårbara enligt direktiv 91/676/EEG [nitratdirektivet[2]] och områden

[1] Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/7/EG av den 15 februari 2006 om förvaltning av badvattenkvaliteten och om upphävande av direktiv 76/160/EEG (EGT L 64,4.3.2006, s. 37,Celex 32006L0007)

som fastställts som känsliga områden enligt direktiv 91/271/EEG [avloppsdirektivet[3]].

v. Områden som har fastställts för skydd av livsmiljöer eller arter där bevarandet eller förbättrandet av vattnets status är en viktig faktor för deras skydd, inklusive relevanta Natura 2000 områden som fastställts enligt direktiv 92/43/EEG[4] och direktiv 79/409/EEG[5].

Uttrycket skyddade områden enligt VFF är inte detsamma som skyddade områden enligt 7 kap. miljöbalken (MB). Skyddade områden enligt VFF är ett begrepp som i sig inte innebär att områdena behöver ha ett formellt skydd. Men med anledning av de krav som anges i VFF, t.ex. krav på normer och åtgärder, får de ett visst skydd.

Miljöbalkens 7 kap. reglerar olika former av områdesskydd, t.ex. strandskydd, miljöskyddsområden, vattenskyddsområde, naturreservat och nationalparker varav en del av dessa är vattenområden. Dessa områden är endast skyddade områden enligt VFF om de är utpekade enligt den svenska lagstiftning som genomför den gemenskapslagstiftning som avses i bilaga IV till RDV.

VFF:s skyddade områden omfattar även dricksvattenförekomster som inte omfattas av ett vattenskyddsområde enligt 7 kap. 21 § MB, varför begreppet är bredare än 7 kap. MB. Även om en dricksvattenförekomst omfattas av ett vattenskyddsområde kan dricksvattenförekomstens och vattenskyddsområdets avgränsningar skilja sig åt.

I dagsläget är antalet områden som omfattas av begreppet skyddade områden enligt VFF följande:

- Dricksvattenförekomster >2000 (varav ca 200 utgör kommunala ytvattentäkter)
- Områden med ekonomiskt betydelsefulla arter
  - Fiskevatten 28
  - Musselvatten 32
- Rekreationsvatten
  - Badvatten[6] 849
- Områden känsliga för näringsämnen
  - Nitratkänsliga områden 2
  - Områden som är känsliga för utsläpp från avlopp (Avloppskänsliga områden) ~~2~~ 3 (omfattar hela Sveriges territorium)
- Skyddsområden för livsmiljöer eller arter
  - Natura 2000 – vattenrelaterade cirka 1000

[2] Rådets direktiv 1991/676/EEG av den 12 december 1991 om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket
[3] Rådets direktiv 1991/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse
[4] Rådets direktiv 1992/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter
[5] Rådets direktiv 1979/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar
[6] Badvatten utpekade enligt direktiv 76/160/EEG. Antalet kan komma att ändras efter införandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/7/EG

Hur dessa områden har avgränsats varierar, men områdenas geografiska avgränsning kan framgå av fastställelsebeslutet i de fall det finns ett sådant.

Dricksvattenförekomster

Med dricksvattenförekomster avses vattenförekomster som används eller kan användas för dricksvattenförsörjning. Då dessa vattenförekomster inte har ett ”eget” direktiv och egna genomförandeförfattningar behandlas de mer utförligt i detta faktablad i jämförelse med andra skyddade områden enligt VFF.

Definitionen av skyddade områden i 1 kap. 3 § VFF hänvisar till bilaga IV till RDV som i sin tur hänvisar till artikel 7 avseende områden för uttag av dricksvatten.

> **Bilaga IV**
> **Skyddade områden**
> …
> i) Områden som enligt artikel 7 fastställts för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten.
>
> **Artikel 7**
> **Vatten som används för uttag av dricksvatten**
> 1. Medlemsstaterna skall för varje avrinningsdistrikt identifiera
> - alla vattenförekomster som används för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten och som ger mer än 10 m^3 per dag i genomsnitt eller betjänar mer än femtio personer, och
> - de vattenförekomster som är avsedda för sådan framtida användning

Definitionen av vattenförekomst framgår av 1 kap. 3 § VFF:

> *grundvattenförekomst:* avgränsad volym grundvatten i en eller flera akviferer,
> *ytvattenförekomst:* en avgränsad och betydande förekomst av ytvatten såsom t.ex. en sjö, en å, älv eller kanal, ett vatten i övergångszon eller ett kustvattenområde.

Vattenmyndigheterna fastställer vattenförekomster som en del av den kartläggning och analys som ska göras enligt 3 kap. 1 § VFF. Se även Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:1) med tillhörande handbok om kartläggning och analys av ytvatten enligt VFF samt SGU:s föreskrifter (SGU-FS 2006:1)[7] om kartläggning och analys av grundvatten enligt VFF .

Storleken på uttaget har betydelse för om det är ett skyddat område

Som framgår ovan är det endast vissa vattenförekomster som används för uttag av dricksvatten som är skyddade områden enligt VFF. Det är sådana som ger mer än 10 m^3 per dag i genomsnitt eller som betjänar mer än 50 personer, eller som är avsedda för sådan framtida användning (här kallade dricksvattenförekomster). (*Kommentar:* RDV använder uttrycket ”per dag” medan Sverige normalt använder uttrycket ”per dygn”.)

[7] SGU:s föreskrifter om kartläggning och analys av grundvatten enligt förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Uttrycket 10 m^3 per dygn som genomsnitt visar på att det är hela vattenförekomsten som ska ge denna mängd. Den andra kvalifikationen är att den ska försörja mer än 50 personer. Vattenförekomster med uttag som totalt understiger 10 m^3 per dygn omfattas därför inte såvida de inte försörjer mer än 50 personer. Det görs ingen skillnad på yt- eller grundvattenförekomster i detta avseende. Bedömningen påverkas inte heller av om vattenuttagen sker för permanent- eller fritidsbruk.
Detta innebär bland annat att alla de dricksvattenförekomster som omfattas av mängdkraven i 2 § Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (SLVFS 2001:30) är skyddade områden .[8]

Vilken tidsbas som genomsnittet ska beräknas på i uttrycket ”ger mer än 10 m^3 per dag i genomsnitt” framgår inte klart av VFF eller artikel 7 i RDV. Uttrycket ”mer än 50 personer” är däremot inte kopplat till ett genomsnitt och är därmed inte avgränsat i tiden.

10 m^3 per dygn fördelat på 50 personer innebär en vattenförbrukning på 200 liter per person och dygn vilket är den normalförbrukning som man räknar med vid de kommunala vattenverken i Sverige. För ett fritidsområde där uttagen är mer än 10 m^3 per dygn under ett par sommarmånader kan dessa uttag anses motsvara ett uttag för 50 personer. Därmed bör ett sådant område omfattas av bestämmelserna.

Om vattenförekomsten däremot endast vid något enstaka tillfälle skulle betjäna mer än 50 personer torde av rimlighetsskäl vattenförekomsten inte behöva omfattas av bestämmelserna.

Reservvattentäkter är också sådana vattenförekomster som omfattas, eftersom VFF anger, via artikel 7.1 i RDV, att även sådana vattenförekomster som kan användas för dricksvattenförsörjningen ska anges även om inga uttag sker för närvarande[9].
Det kan noteras att Livsmedelsverket i sin föreskrift (SLVFS 2001:30) om dricksvatten använder samma antal personer och vattenmängd som ovan när det gäller tillämpningsområde för föreskrifterna, men att innebörden är en annan. SLV:s föreskrift och tillämpningsområde kopplas där till vattenverkets storlek och hur mycket vatten som tillhandahålls och inte till vattenförekomstens nyttjande. Ett vattenverk kan ha ett eller flera vattenintag eller uttagspunkter för råvattnet ur en eller flera vattenförekomster. VFF gör inte någon skillnad på om vattenuttaget för ett och samma vattenverk sker samlat eller är fördelat på flera mindre uttag ur samma vattenförekomst.

Dricksvattenförekomster med uttag på <10m^3/d och färre än 50 personer är därmed inte skyddade områden enligt VFF. De omfattas dock av VFF:s generella krav. För dessa små vattenförekomster kan andra former av skyddsåtgärder behöva vidtas.

Vattenskyddsområde är något annat än dricksvattenförekomst
Dricksvattenförekomst bör inte förväxlas med vattenskyddsområde. Endast vissa dricksvattenförekomster enligt VFF omfattas av vattenskyddsområde enligt 7 kap.

[8] CIS - Guidance on Groundwater in Drinking Water Protected Areas. Där sker koppling med dricksvattendirektivet Punkt 3.2. och 3.3. Version 5.4
[9] Guidance on Groundwater in Drinking Water Protected Areas punkt 3.2 sista stycket

21 § MB. Vattenskyddsområdet för en dricksvattenförekomst kan omfatta hela ytvattenförekomsten och omgivande markområden eller t.ex. avgränsas till tillrinningsområdet för uttagspunkten (Naturvårdsverkets handbok (2003:6) om vattenskyddsområde). Avgränsningen av vattenskyddsområdet avgörs av vilket skydd vattentäkten behöver. För att avgöra vad som är dricksvattenförekomster kan man därför inte alltid utgå från vattenskyddsområdena.

Var finns information om dricksvattenförekomster?
Information om sådana grundvattenförekomster som används eller som kan komma att användas för dricksvattenframställning insamlas i databasen för grundvattenförekomster och vattentäkter (DGV) som förvaltas och utvecklas av SGU samt i VISS (VattenInformationsSystem Sverige) som är den nationella databasen över svenska vattenförekomster .

En motsvarande databas över ytvattenförekomster som används eller som kan komma att användas som dricksvatten finns inte idag. I databasen VIC-Natur finns viss information att hämta om de dricksvattenförekomster som omfattas av vattenskyddsområden enligt 7 kap. MB.

Det finns idag cirka 200 kommunala ytvattentäkter. Det kan förekomma flera vattentäkter i en vattenförekomst. Det är främst den kommunala förvaltning som har ansvar för dricksvattenförsörjningen som kan bidra med information om vilka dessa vattentäkter kan vara.

I enlighet med riksdagens miljömål (Levande sjöar och vattendrag, delmål 3) ska kommunerna tillsammans med länsstyrelserna upprätta vattenförsörjningsplaner för alla allmänna och större ytvattentäkter. Definitionen av större ytvattentäkter i miljömålet är densamma som för dricksvattenförekomster enligt VFF.

Områden med ekonomiskt betydelsefulla arter

Områden som har fastställts för skydd av ekonomiskt betydelsefulla vattenlevande djur- eller växtarter är fisk- och musselvatten.[10] På EU-nivå regleras dessa områden idag av rådets direktiv 78/659/EEG av den 18 juli 1978 om kvaliteten på sådant sötvatten som behöver skyddas eller förbättras för att upprätthålla fiskbestånden (fiskvattendirektivet) numera 2006/44/EG och rådets direktiv 79/923/EEG av den 30 oktober 1979 om kvalitetskrav för skaldjursvatten (skaldjursdirektivet). Skaldjursdirektivet omfattar marina habitat. Dessa direktiv upphör att gälla den 22 december 2013, då kraven i dessa direktiv överförts till kvalitetskrav enligt VFF.

Fiskvatten
Fiskvattenområden i Sverige framgår av bilagan till Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2002:6) med förteckning över fiskvatten som ska skyddas enligt förordning (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten. Det finns 28 sådana fiskvattenområden i hela landet.

Målet för fiskvattendirektivet är att bevara eller förbättra kvaliteten på strömmande eller stillastående sötvatten där fisk lever eller skulle kunna leva om föroreningarna där kunde minskas eller elimineras.

[10] Detta framgår av mallen för rapportering till EU av register över skyddade områden, RPA 1.

Direktivet är genomfört bl.a. genom:

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten ändrad genom förordningen (2006:1140)
- Naturvårdsverkets förteckning (NFS 2002:6) över fiskvatten som ska skyddas enligt förordning (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten,
- Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2005:11) om mätmetoder och redovisning av mätresultat m.m. avseende fiskvatten.

Musselvatten
Skaldjursdirektivet tillämpas i Sverige på musselvatten. De områden som skyddas som musselvatten framgår av bilagan till Länsstyrelsens i Västra Götalands län förteckning (14 FS 2007:554) över musselvatten som ska skyddas enligt förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten. Det finns drygt 30 musselvatten i Sverige. Samtliga musselvatten finns på västkusten i Västerhavets vattendistrikt. Länsstyrelsen i Västra Götaland utvärderar för närvarande vilka områden som ska ingå.

Skaldjursdirektivet är genomfört genom:

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten ändrad genom förordningen (2006:1140)
- Länsstyrelsens i Västra Götalands län förteckning (14 FS 2002:474) över musselvatten som ska skyddas enligt förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten, upphävda och ändrade genom 14 FS 2007:554

Rekreationsvatten

Sverige har inte fastställt några andra rekreationsvatten än badvatten.

Badvatten
Enligt det nya badvattendirektivet 2006/7/EG ska medlemsstaterna förteckna alla badvatten som omfattas av direktivet och ange badsäsongens längd. Det ska vara klart senast den 24 mars 2008. Badvattendirektivet införlivas i svensk rätt genom en förordning och via föreskrifter från Naturvårdsverket.
Kommunerna har ansvar för badplatsernas utpekande, övervakning och rapportering.

Områden som är känsliga för näringsämnen

De områden i Sverige som är känsliga för näringsämnen är nitratkänsliga och områden som är känsliga för utsläpp av avlopp. Dessa områden överensstämmer inte geografiskt med varandra. Hela Sverige är känsligt för utsläpp av fosfor. Kustvattnet från norska gränsen till och med Norrtälje kommun är dessutom känsligt för utsläpp av kväve.

Arbetet med att nå miljökvalitetsmålet ”Ingen övergödning” har stark koppling till dessa områden.

Nitratkänsliga områden
Enligt rådets direktiv 91/676/EEG om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket (nitratdirektivet) ska medlemsstaterna förteckna de områden som är sårbara för förorening av nitrater från jordbruket.

Direktivet är genomfört bl.a. genom:

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket med ändring SFS 2003:581
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring ändrade genom SJVFS 2005:74 och SJVFS 2006:66
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1999:119) om hänsyn till natur- och kulturvärden i jordbruket ändrade genom SJVFS 2006:17
- Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
- Livsmedelslagen (2006:804)
- Livsmedelsförordningen (2006:813)
- Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten

De områden som avses framgår av förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket:

> **5 §** Känsliga områden enligt rådets direktiv 91/676/EEG av den 12 december 1991 om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket är
> 1. Blekinge, Skåne, Hallands och Gotlands län, kustområdena i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar och Västra Götalands län samt Öland, och
> 2. övriga delar av Stockholms län samt delar av Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Västra Götalands, Örebro och Västmanlands län.
>
> Jordbruksverket får meddela föreskrifter om vilka områden som är att anse som kustområden enligt första stycket 1 samt vilka delar av Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Västra Götalands, Örebro och Västmanlands län som avses i första stycket 2.

I bilaga 2 till SJVFS 2004:62 har Jordbruksverket sammanställt vilka kustområden som tillhör känsliga områden. I bilaga 3 anges närmare vilka övriga delar av de utpekade länen som tillhör känsliga områden.

Områden som är känsliga för utsläpp från avlopp (Avloppskänsliga områden)
EU:s medlemsstater ska enligt rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (avloppsdirektivet) ange områden som är känsliga för utsläpp av avloppsvatten. Detta ska göras i syfte att fastställa om särskilda krav på rening ska gälla.
Enligt direktivets artikel 2.4 framgår att ”tätort” är ett område där befolkningen eller de ekonomiska aktiviteterna är så koncentrerade att spillvatten från tätbebyg-

gelse kan insamlas och ledas till ett avloppsreningsverk eller ett slutligt utsläppsställe. Begreppet motsvaras av begreppet "större sammanhang" i 6 § lagen om allmänna vattentjänster.

Direktivet är genomfört genom:

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
- Statens naturvårdsverks kungörelse med föreskrifter (SNFS 1994:7) om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse
- Statens naturvårdsverks kungörelse med föreskrifter (SNFS 1990:14) om kontroll av utsläpp till vatten- och markrecipient från anläggningar för behandling av avloppsvatten från tätbebyggelse
- Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster

Sverige har bedömt, ~~enligt 4§ SNFS 1994:7~~, att samtliga tätbebyggelser behöver rena sitt avloppsvatten från fosfor. ~~Därutöver behöver, enligt 6 § SNFS 1994:7, avloppsvattnet även renas från kväve om det släpps ut i ett område som är känsligt för kväve.~~ Av 5-~~och~~ 7 §§ SNFS 1994:7 framgår att ~~utsläpp~~ avloppsvatten från tätbebyggelse med mer än 10 000 pe som ~~når~~ släpps ut i eller bidrar till förorening av kustvattnet från norska gränsen till och med Norrtälje kommun ska renas från kväve. Detta innebär att hela Sveriges territorium är känsligt för utsläpp av avloppsvatten, men att det skydd som krävs är olika i inlandet jämfört med södra Sveriges kustområden.

Skyddsområden för livsmiljöer eller arter

Natura 2000-områden

Natura 2000 är ett nätverk inom EU som syftar till att skydda och bevara den biologiska mångfalden. Områden vars natur är värdefull ur ett EU-perspektiv ska ingå i Natura 2000, vilket innebär att medlemsländerna måste se till att nödvändiga bevarandeåtgärder vidtas i Natura 2000-områden. Naturtyper och arter, som utgjort grund för utpekandet till nätverket, ska upprätthållas i gynnsam bevarandestatus. Områdena är antingen utpekade enligt habitatdirektivet (rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter) eller fågeldirektivet (rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar). Men det är bara Natura 2000-områden där vattnets status är en viktig faktor för det skyddade intresset som omfattas av begreppet skyddade områden i VFF.

Direktivet är genomfört bl.a. genom:

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken
- Förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.
- Naturvårdsverkets förteckning (NFS 2004:8) över naturområden som avses i 7 kap. 27 § miljöbalken, senaste ändring NFS 2004:12
- Artskyddsförordningen (1998:179)

- Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 1999:7) om artskydd, ändrade genom NFS 1999:12
- Skogsvårdslagen (1979:429)
- Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 1993:2) till skogsvårdslagen
- Jaktlagen (1987:259)
- Jaktförordningen (1987:905)
- Naturvårdsverkets kungörelse med föreskrifter (NFS 2002:18) om jakt och statens vilt, senast ändrade genom NFS 2002:22
- Fiskelagen (1993:787)
- Förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen
- Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:36) om fiske i Skagerrak, Kattegatt och Östersjön
- Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:37) om fiske i sötvattens-områdena

Det är vattenmyndigheternas uppgift enligt VFF att fastställa vilka Natura 2000-områden som omfattas av begreppet skyddade områden i förordningen. Områdena begränsas till dem där det är entydigt att bevarandet eller förbättrandet av vattnets status är en viktig faktor för de naturtyper och arter som ska skyddas i området. I Naturvårdsverkets handbok (2007:3) om kartläggning och analys ger verket förslag till kriterier för detta.

Register över skyddade områden

Varje vattenmyndighet ska se till att det för vattendistriktet finns ett register över skyddade områden i enlighet med 3 kap. 2 § VFF (med hänvisning till artikel 6 i RDV). Registret ska hållas uppdaterat och ska omfatta alla skyddade områden enligt bilaga IV i RDV. Registret ska inte innehålla andra vattenförekomster eller skyddade områden än de som har pekats ut genom de svenska regler som genomför viss gemenskapslagstiftning (artikel 6 i RDV).

Vattenmyndigheterna kan givetvis upprätta kompletterande register med information om andra skyddade områden som stöd för sitt arbete. Dessa ska dock inte rapporteras till Naturvårdsverket och EU och räknas inte som skyddade områden i VFF.

Artikel 6

1. Medlemsstaterna skall se till att det upprättas ett eller flera register över alla områden inom varje avrinningsdistrikt som har förklarats kräva särskilt skydd enligt viss gemenskapslagstiftning för skyddet av deras yt- och grundvatten eller för bevarandet av livsmiljöer och arter som är direkt beroende av vatten. De skall se till att registren färdigställs senast fyra år efter tidpunkten för detta direktivs ikraftträdande.

2. Registret eller registren skall omfatta alla vattenförekomster som identifierats enligt artikel 7.1 och alla skyddade områden som omfattas av bilaga IV.

Registret ska innehålla data som också finns och används i andra sammanhang och av andra intressenter t.ex. badvatten och Natura 2000. För att undvika onödig dubbellagring av data och för att säkerställa så god kvalitet på data som möjligt, sker i Sverige därför en samordning av datahanteringen. För varje typ av område skapas kartskikt (GIS-skikt). Kartskikten lagras och tillgängliggörs, företrädelsevis i kartjänster, hos utpekade myndigheter.

Lantmäteriet förvaltar på uppdrag av Naturvårdsverket kartskikt om badvatten (data från Smittskyddsinstitutet), fiskvatten, avloppsvattenkänsliga områden och nitratkänsliga områden (kartskikt från Jordbruksverket). SGU ansvarar för data om grundvatten som används/kan användas som dricksvatten och är föreslagen som datavärd för motsvarande ytvattendata. Kartskikt om musselvatten finns hos länsstyrelsen i Västra Götaland. Vattenmyndigheterna når kartskikten via Vattenkartan som är det gemensamma kartverktyget för vattenmyndigheterna. Ett uppdaterat register för vattendistriktet skapas i det ögonblick vattenmyndigheten gör ett uttag ur Vattenkartan.

Registret ska redovisas i förvaltningsplanen. Vad registret ska innehålla framgår av 9 § Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:1) om kartläggning och analys av ytvatten enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön samt vad avser grundvatten i 12 § SGU:s föreskrifter (SGU-FS 2006:1) om kartläggning och analys av grundvatten enligt samma förordning. Mer information om registret och dess innehåll finns i Naturvårdverkets handbok (2007:3) om kartläggning och analys av ytvatten.

Register över skyddade områden med vattenanknytning

9 § Registret över skyddade områden skall innehålla nationellt gällande data som beskriver områdets geografiska avgränsning, i GIS-format, och som anger dess unika identitet. Registret skall även innehålla uppgift om områdets namn, typ av områdesskydd, svensk lagstiftning som skyddar området samt syftet med skyddet.

SGU identifierar tillsammans med kommuner och länsstyrelser vilka grundvattenförekomster som är dricksvattenförekomster. Data om dessa områden finns i SGU:s hydrogeologiska databaser bl.a. DGV. SGU ansvarar för information till denna del av registret och dess hantering.

SGU försörjer även vattenmyndigheterna med information om andra grundvattenförekomster.

DGV innehåller också uppgifter om grundvattentäkter, dvs. för vattenförsörjningen utnyttjade vattentillgångar. Det rör sig om administrativa och tekniska uppgifter samt uppgifter om kvalitet. Men motsvarande uppgifter om ytvattenförekomster som utgör dricksvattenförekomster finns i dagsläget inte identifierade. Det är vattenmyndigheterna som fastställer vilka dessa områden är. Länsstyrelser och kommuner identifierar dricksvattenförekomster för ytvatten inklusive de som kan användas för framtida bruk.

Miljökvalitetsnormer för skyddade områden

Vattenmyndigheterna ska fastställa kvalitetskrav (miljökvalitetsnormer) för alla vattenförekomster i sitt distrikt. För skyddade områden finns särskilda krav enligt VFF.

> **4 kap. 1 § VFF:**
> Varje vattenmyndighet skall fastställa kvalitetskrav för ytvattenförekomster, grundvattenförekomster och skyddade områden i vattendistriktet.
>
> **4 kap. 6 § VFF:**
> Kvalitetskraven för skyddade områden skall fastställas så att alla normer och mål uppfylls senast den 22 december 2015, om inte annat följer av den lagstiftning enligt vilken de skyddade områdena har fastställts.

Grundprincipen är att de miljökvalitetsnormer som fastställts av vattenmyndigheten för ytvatten och grundvatten även gäller för skyddade områden. Dessutom ska miljökvalitetsnormerna för skyddade områden fastställas så att alla normer och mål uppfylls, dvs. såväl de kvalitetskrav som följer av de författningar som genomför de nämnda gemenskapsdirektiven som de kvalitetskrav som följer av VFF. Konflikt mellan de olika kvalitetskrav som finns i normerna och målen kan dock uppstå. Om det skulle vara så att en vattenförekomst omfattas av olika kvalitetskrav ska det strängaste kravet gälla enligt 4 kap. 7 § VFF.

> **4 kap. 7 § VFF**
> Om en vattenförekomst i ett visst avseende omfattas av olika stränga kvalitetskrav enligt 2–6 §§, skall det strängaste kravet gälla.

Vad som avses med ”strängast” framgår inte i VFF. Vid eventuell konflikt mellan olika kvalitetskrav får det skyddsvärde som anknyter till kvalitetskravet styra och det är VM som bedömer detta. I de fall det finns särskilda kvalitetskrav för ett skyddat område bör dessa ha företräde under förutsättning att skyddsvärdet för det specifika området kan anses mer angeläget än det andra kvalitetskravet. Sådant synsätt har stöd i VFF 4 kap. 2, 6 och 7 §§ samt RDV artikel 4.1 där det framgår att det finns kvalitetskrav för ytvatten generellt, men att det specifikt lyfts fram skyddade områden där kvalitetskraven ska fastställas så att alla normer och mål uppfylls. Detta är i överensstämmelse med VFF att särskilda regler gäller för skyddade områden.

När det gäller avvägningen mellan olika skyddade områden kan nämnas att om det i två liknande fall finns en vattenförekomst som till exempel både är ett Natura-2000 område och har en badplats och därmed har olika kvalitetskrav kan VM i de olika fallen göra olika bedömningar om vilket kvalitetskrav som ska ha företräde. Skyddsvärdet blir i så fall avgörande.

Kraven på dricksvattenförekomster innebär inga nya ytterligare miljökvalitetsnormer[11]. Däremot finns koppling mellan råvattenkvalitet, normalt reningsförfarande och dricksvattenkrav enligt artikel 7.2.[12] Tidtabellen för när dricksvattenkraven ska uppnås finns i dricksvattenföreskrifterna och därmed finns indirekta krav på råvattnet ur tekniska aspekter.

För ytterligare regler och vägledning hänvisas till Naturvårdsverkets och SGU:s kommande föreskrifter och allmänna råd om klassificering av yt- respektive grundvattenförekomster och fastställande av miljökvalitetsnormer för ytvattenförekomster enligt VFF med tillhörande handbok.

Övervakning av skyddade områden

Skyddade områden enligt VFF ska övervakas:

> **7 kap. 1 § VFF**
> Varje vattenmyndighet skall se till att ett sådant program för övervakning av vattnets tillstånd i vattendistriktet som avses i artikel 8 i direktiv 2000/60/EG upprättas och genomförs. Programmen skall vara klara och tas i bruk senast den 22 december 2006 och skall därefter revideras minst vart sjätte år.
>
> Genomförandet av programmen skall ske i samarbete med de myndigheter, kommuner, organisationer och övriga som vattenmyndigheten finner lämpligt.

Av artikel 8 i RDV framgår att program för övervakningen av vattenstatusen inom avrinningsdistriktet ska kompletteras för skyddade områden:

> **Artikel 8**
> Övervakning av ytvattenstatus, grundvattenstatus och skyddade områden
> - -- --
> - För skyddade områden skall de ovannämnda programmen kompletteras med specifikationerna i den gemenskapslagstiftning enligt vilken de enskilda skyddade områdena upprättades.
> 2. Dessa program skall vara operationella senast sex år efter tidpunkten för detta direktivs ikraftträdande, om inte annat anges i den berörda lagstiftningen. Övervakningen skall stämma överens med kraven i bilaga V.

De skyddade områdena enligt VFF ska ingå i operativ övervakning om den preliminära karakteriseringen visar att vattenförekomsten riskerar att inte uppfylla miljökvalitetsnormerna. Ytterligare regler och vägledning om miljöövervakning och provtagning finns i Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2006:11) om övervakning av ytvatten enligt VFF med tillhörande handbok.

[11] CIS - Guidance on Groundwater in Drinking Water Protected Areas, kapitel 3.3.

[12] Dricksvattendirektivet är bl.a. genomfört med stöd av livsmedelsförordningen i SLVFS 2001:30.

Kompletterande övervakning av skyddade områden

Av 7 kap. 1 § VFF, med hänvisning till artikel 8 RDV som in sin tur hänvisar till punkten 1.3.5 i bilaga V till RDV, framgår att övervakningsprogrammen ska kompletteras för att uppfylla särskilda kriterier för skyddade områden avseende dricksvatten och livsmiljöer och artskyddsområden utöver vad som framgå av artikel 8.

Bilaga V punkt 1.3.5 i direktivet:

Punkter där uttag av dricksvatten sker
De ytvattenförekomster som anges i artikel 7 och som ger mer än 100 m^3 per dag i genomsnitt skall väljas ut som övervakningsstationer och skall underställas sådan ytterligare övervakning som är nödvändig för att uppfylla kraven i den artikeln. Dessa vattenförekomster skall övervakas med avseende på alla prioriterade ämnen som släpps ut och alla andra ämnen som släpps ut i betydande mängd, vilka kan påverka vattenförekomstens status och vilka regleras enligt bestämmelserna i direktivet om dricksvatten. Övervakning skall ske enligt den frekvens som anges nedan.
(Naturvårdsverkets kommentar: Någon motsvarande skrivning finns inte för grundvatten i direktivet, däremot finns det i den EU-gemensamma vägledningen om hur övervakningen ska genomföras. Dock anges inte provtagningsfrekvenser i förhållande till antal förbrukare.*)*

Antal förbrukare	Frekvens
< 10 000	4 ggr/år
10 000 – 30 000	8 ggr/år
> 30 000	12 ggr/år

Livsmiljöer och artskyddsområden
Vattenförekomster som utgör sådana områden skall omfattas av det program för operativ övervakning som anges ovan, enligt vilket de på grundval av miljökonsekvensbedömningen och den kontrollerande övervakningen skall identifieras som vattenförekomster som riskerar att inte uppfylla miljömålen enligt artikel 4. Övervakning skall genomföras för att bedöma omfattningen och konsekvenserna av all relevant betydande påverkan på dessa vattenförekomster och, vid behov, för att bedöma vilka förändringar i dessa vattenförekomsters status som åtgärdsprogrammen medför. Övervakningen skall fortsätta till dess att områdena uppfyller de vattenrelaterade kraven i den lagstiftning enligt vilken de identifierats och målen enligt artikel 4.

Av bilaga X till RDV framgår vilka de prioriterade ämnena är som utgör särskild risk för vatten som används för uttag av dricksvatten.

SGU har meddelat föreskrifter (SGU-FS 2006:2)[13] om övervakning av grundvatten, där skyddade områden ingår. Av föreskrifterna (20 §) framgår: ”Inom varje vattendistrikt ska för grundvattenförekomster där uttag av grundvatten är större än 10 m^3 per dygn eller där dricksvattenuttag för mer än 50 personer görs upprättas ett program för övervakning.” Om kraven se ovan under kapitlet om miljökvalitetsnormer.

Vad gäller livsmiljöer och artskyddsområden så sker inom Naturvårdsverkets projekt *Uppföljning och övervakning av Natura 2000-områden*, en utveckling av metoder för övervakningen med syfte att uppnå och bevara målet gynnsam beva-

[13] SGU:s föreskrifter (SGU-FS 2006:2) om övervakning av grundvatten och redovisning enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.

randestatus för Natura 2000-områden. Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen delar på ansvaret för tillsynen över Natura 2000-områden.

Badplatsen, http://badplatsen.smittskyddsinstitutet.se, är Naturvårdsverkets sida för presentation av vattenkvaliteten vid Sveriges strandbad. Den innehåller fler badplatser än vad som omfattas av badvattendirektivet (76/160/EEG). Hur kontrollen av badvattnet ska ske efter den 24 mars 2008 framgår av rådets direktiv 2006/7/EG om förvaltning av badvattenkvaliteten.

Skyddade områden i förvaltningsplanen

Registret över skyddade områden ska redovisas i förvaltningsplanen (5 kap. 1 § samt bilaga 1 VFF).

> Bilaga 1 VFF
> **Förteckning… över vilka uppgifter som skall finnas med i förvaltningsplaner för vattendistrikt**
> …
> 3. Redovisning av register över skyddade områden i enlighet med 3 kap. 2 § denna förordning.
> 4. En karta över de nätverk för övervakning som upprättats…..resultaten av de övervakningsprogram som genomförts…när det gäller tillståndet ...för skyddade områden.
> 5. En redovisning av de kvalitetskrav som har fastställts för…skyddade områden….eller då undantagsreglerna i 9-12 §§ tillämpats
> …
> 10. En sammanfattning av de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla kraven vad gäller uttag av dricksvatten i artikel 7 i direktiv 2000/60/EG.

Följande information, förutom hänvisning till registret, ska bl.a. redovisas:

- Kvalitetskrav för skyddade områden
- Vilka skyddade områden där undantagsbestämmelserna har tillämpats. Redovisa även vilka undantagsbestämmelser som har tillämpats för respektive område
- De skyddade områden som inte klarar fastställda kvalitetskrav
- Resultatet från övervakningen av de skyddade områdena

Om det finns behov, kan en separat delförvaltningsplan utarbetas för skyddade områden (5 kap. 2 § VFF). Åtgärderna som behövs för skyddade områden ska framgå mer utförligt av åtgärdsprogrammet (se vidare nedan). Vattenmyndigheterna sänder sina förvaltningsplaner till Naturvårdsverket. Det är Naturvårdsverket som sköter rapporteringen till Europeiska kommissionen av vattendistriktens förvaltningsplaner. Detta framgår av 9 kap. 1 och 2 §§ VFF.

Den vägledning som Kommissionen har gett ut om förvaltningsplaner kommer att utvecklas av Naturvårdsverkets respektive SGU.

Åtgärdsprogram

Av miljöbalken framgår att åtgärdsprogram ska innehålla de normer som ska uppfyllas samt de åtgärder som behövs för att uppfylla normerna. Dessutom ska programmen ange vilken myndighet som ska vidta åtgärderna och när de ska ha genomförts. Vidare ska de uppgifter i övrigt som behövs på grund av krav från EU vara med.

> 5 kap. 6 § miljöbalken
> …
> I ett åtgärdsprogram skall anges
> 1. den miljökvalitetsnorm som skall uppfyllas,
> 2. de åtgärder som myndigheter eller kommuner behöver vidta för att miljökvalitetsnormen skall kunna uppfyllas, vilka myndigheter eller kommuner som behöver vidta åtgärderna och när åtgärderna behöver vara genomförda,
> 3. de uppgifter som i övrigt behövs till följd av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.
> …

Åtgärdsprogrammen ska enligt 6 kap. 1 § VFF inbegripa åtgärder som behövs för att miljökvalitetsnormerna för bl.a. skyddade områden ska uppfyllas. De åtgärder som krävs enligt följande direktiv för skyddade områden är grundläggande åtgärder. Att dessa åtgärder ska vara med i åtgärdsprogrammet framgår av 6 kap. 5 § andra stycket VFF och artikel 11.3 a samt bilaga VI , del A i RDV.

i) badvattendirektivet (76/160/EEG).
ii) direktivet om vilda fåglar (79/409/EEG)
iii) dricksvattendirektivet (80/778/EEG), ändrat genom direktiv 98/83/EG.
vii) direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse (91/271/EEG).
ix) nitratdirektivet (91/676/EEG).
x) direktivet om livsmiljö (92/43/EEG).

Separata delåtgärdsprogram kan också fastställas för de skyddade områdena (6 kap. 3 § VFF).

> 6 kap. 3 § VFF
> …
> Om det behövs får vattenmyndigheten fastställa delåtgärdsprogram för delar av vattendistriktet…eller för sektor, fråga eller vattentyp som beaktar särskilda aspekter på vattenmiljöförvaltningen. Ett delåtgärdsprogram skall på lämpligt sätt tas in i åtgärdsprogrammet för distriktet.

Det finns inga särskilda krav på hur åtgärder för skyddade områden ska redovisas i åtgärdsprogrammet. Åtgärder som behövs för skyddet av de skyddade områdena (t.ex. inrättande av vattenskyddsområde) kopplas lämpligen till det åtgärdsarbete som redan pågår på regional och lokal nivå för att skydda dessa områden inte minst när det gäller den fysiska planeringen.

En sammanfattning av de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla kraven vad gäller uttag av dricksvatten i artikel 7 ska redovisas i förvaltningsplanen (5 kap. 1 §

och bilaga 1 punkt 10 VFF). Dessutom framgår av 6 kap. 5 § första stycket 1 VFF att åtgärdsprogrammet för vattendistriktet ska innehålla åtgärder för inrättande av vattenskyddsområde eller för att på annat sätt skydda dricksvatten.

> 6 kap. 5 § VFF
> Ett åtgärdsprogram för vattendistrikt skall bl.a. innehålla
> 1. åtgärder för inrättande av vattenskyddsområde eller för att på annat sätt skydda dricksvatten,

En sammanfattning av åtgärdsprogrammet ska återfinnas i förvaltningsplanen (5 kap. 1 § och bilaga 1 punkt 7 VFF).

Naturvårdsverket har tagit fram föreskrifter och allmänna råd (NFS 2007:4) om åtgärdsprogram för ytvatten. Naturvårdsverket och SGU arbetar fram vägledningar om yt- respektive grundvatten om hur man upprättar åtgärdsprogram.

Sekretessfrågor

För vattenmyndighetens arbete med skyddade områden krävs visst underlagsmaterial. Sådana uppgifter kan vara geografisk information om avgränsningar eller angivande av lokaler t.ex. angående utrotningshotade djur- eller växtarter eller sammanställningar av viss information om vattenförsörjningen. Det kan vara olämpligt att vissa sådana uppgifter finns lätt tillgängliga. För att en uppgift ska anses omfattas av sekretess och därmed kunna hemlighållas måste dock lagstöd finnas. Bestämmelser som ger en möjlighet att sekretessbelägga uppgifter som nämnts ovan finns i 5 kap. 8 § och 10 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100). Vidare finns en bestämmelse om sekretess i statlig myndighets verksamhet som består i utredning, planering, prisreglering, tillståndsgivning, tillsyn eller stödverksamhet, se vidare 8 kap. 6 § sekretesslagen och 2 § sekretessförordningen (1980:657). Frågan om en uppgift omfattas av sekretess prövas när uppgiften begärs ut.

Ett register över skyddade områden ska rapporteras till kommissionen i samband med Sveriges rapporteringsskyldighet till EU, men det finns inga krav på att rapportera ovan nämnda uppgifter i de fall de bedöms omfattas av sekretess.

Skyddade områden

enligt Förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

FAKTA

NATURVÅRDSVERKET
ISBN 978-91-620-8323-6

Naturvårdsverkets faktablad innehåller lättillgänglig information om en verksamhet, process, sakfråga eller metod.

Detta faktablad informerar om vad som avses med och vad som övergripande gäller för skyddade områden enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (VFF).

Faktabladet riktar sig främst till vattenmyndigheterna och till länsstyrelserna. Dessutom finns föreskrifter, allmänna råd och handböcker från Naturvårdsverket och SGU som reglerar och ger ytterligare vägledning om tillämpningen av VFF bl.a. om skyddade områden.

Naturvårdsverket SE-106 48 Stockholm. Besöksadress: Valhallavägen 195. Tel: +46 8-698 10 00, fax: +46 8-20 29 25, e-post: natur@naturvardsverket.se Internet: www.naturvardsverket.se **Beställningar** Ordertel: +46 8-505 933 40, orderfax: +46 8-505 933 99, e-post: natur@cm.se Postadress: CM-Gruppen, Box 110 93, 161 11 Bromma. Internet: www.naturvardsverket.se/bokhandeln